

de rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw

Sedert de wet van 30 april 1958 bepaalt art. 214 B.W.: «Het huwelijk wijzigt de burgerlijke bekwaamheid van de echtgenoten niet, behalve in geval van toepassing van art. 476¹⁾ en onder voorbehoud van de bevoegdheden aan de echtgenoten toegekend door titel V van boek III²⁾».

Wat omvat de hier bedoelde burgerlijke bekwaamheid?

De gehuwde vrouw die vóór de wet van 30 april 1958 wettelijk onbekwaam was, wordt er nu toe gehabiliteerd haar burgerlijke rechten zelf uit te oefenen. De zgn. maritale macht - gehoorzaamheid en principiële handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw³⁾ - is afgeschaft.

De beperking van de draagwijdte van dit artikel door verwijzing naar boek III titel V, gaf aanleiding tot een vinnige controverse tussen verschillende rechtsgeleerden.

Wij treden M. Donnay niet bij, wanneer hij vooropstelt dat de rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw in het gedrang wordt gebracht omdat art. 905 B.W. niet uitdrukkelijk werd afgeschaft en omdat de vermogensrechtelijke regeling van het huwelijk ongewijzigd bleef⁴⁾. Evenmin kunnen wij ons akkoord verklaren met M. Dubru waar hij spreekt van «volledige juridische gelijkheid van man en vrouw in het huwelijk»⁵⁾ noch waar hij beweert dat «ALLE teksten die met dit principe in strijd zijn, stilzwijgend zijn afgeschaft» of dat «art. 1388 B.W., bij zoverre het verbiedt afbreuk te doen aan de rechten van de man als hoofd, eveneens is afgeschaft en art. 1421 B.W. daardoor niet meer van openbare orde is»⁶⁾. Een duidelijk onderscheid tussen het principe van rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw aan de ene kant en de vermogensrechtelijke regeling van het huwelijk aan de andere kant, dringt zich op. Het principe van de rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw beschouwen wij niet als ontkracht ondanks het bestaan van teksten die hiermee in tegenspraak zijn (art. 905 B.W.) en ondanks het behouden van een ongewijzigde vermogensrechtelijke regeling.

We stellen vast dat, wat het *PERSONENRECHTELIJK* aspekt van het huwelijk aangaat, de vrouw als de gelijke van de man wordt behandeld. De wetgever heeft uitdrukkelijk het begrip van man als «hoofd van het gezin» uit titel V van boek I verwijderd⁷⁾ ⁸⁾.

Is men dan werkelijk op weg «naar een familie zonder hoofd, naar een maatschappelijk verband waar geen rekening meer wordt gehouden met het psychologisch verschil en de natuurlijke doelgesteldheid van beide geslachten»? ⁹⁾ Neen!

De wetgeving volgt hier slechts een evolutie op heel het maatschappelijk vlak, en dit zonder overhaasting!

In plaats van de vroegere macht van de man over de vrouw, acht de wetgever de man het best geplaatst om in zekere omstandigheden de gezinsleiding waar te nemen. De vrouw is de gesprekspartner van de man, die enkel in samenspraak met haar beslist. Indien de echtgenoten niet tot een dialoog komen, kan de vrouw steeds de bescherming van de rechtbank inroepen.

Art. 213 B.W. illustreert duidelijk: «De echtelijke verblijfplaats wordt, bij gebreke van overeenstemming tussen de echtgenoten, door de man vastgesteld. De vrouw heeft het recht zich tot de rechtbank van eerste aanleg te wenden, indien er wettige redenen zijn voor de keuze van een andere verblijfplaats...»

De wet van 30 april 1958 was een positieve wegwijzer voor een verdere evolutie in onze wetgeving. Art. 19 van de wet van 8 april 1965¹⁰⁾ formuleert de wijzigingen in de uitoefening van de ouderlijke macht. Artikel 373 B.W. luidt voortaan: «Gedurende het huwelijk wordt dit gezag (de ouderlijke macht) door de OUDERS GEZAMENLIJK uitgeoefend. Zijn zij het niet eens, dan is de wil van de vader doorslaggevend, maar de moeder heeft het recht zich tot de jeugdrechtbank te wenden.»

De nieuwe redactie van art. 374 B.W. sluit onmiddellijk hierbij aan: «Het kind mag het ouderlijk huis niet verlaten zonder de toestemming van zijn OUDERS. Zijn zij het niet eens, dan is de wil van de vader doorslaggevend, maar de moeder heeft het recht zich tot de jeugdrechtbank te wenden.»

Wat het genot betreft bepaalt art. 384: «De ouders of, in geval één van hen overlijdt, de langstlevende, hebben het genot van de goederen van hun kinderen totdat dezen de volle leeftijd van 18 jaar bereikt hebben of tot aan de ontvoogding, ingeval deze plaats heeft voordat zij achttien jaar oud zijn.»

En het nieuwe art. 386: «Dit genot houdt op in geval van echtscheiding en van scheiding van tafel en bed.»

Doch deze laatste twee artikels brengen ons in de *VERMOGENSRECHTELIJKE* regeling van het huwelijk.

Minister van Justitie, Mr. Lilar verklaarde tijdens de discussie over het ontwerp van de wet van 30 april 1958: «En effet, le principe étant la capacité de la femme mariée, ce seront les règles, qui la limiteront qui devront être considérées comme exceptionnelles, alors qu'antérieurement c'était le contraire.»¹¹⁾ Duidelijk blijkt dat het absolute principe van de rechtsbe kwaamheid van de gehuwde vrouw getemperd is door beperkingen. Ons interesseren vooral de artikelen die de draagwijdte van het principe, gesteld bij artikel 214, beperken en die niet opgenomen zijn in dat artikel 214.

Hierbij denken we vooral aan art. 905 B.W.

Volgen wij de mening van de rechtsgeleerden die beweren dat dit artikel stilzwijgend is afgeschaft?¹²⁾

Wat het principe betreft, ja.

Maar betreffende de practische rechtsbedeling is de wetgever niet logisch geweest met zichzelf. Artikel 776 B.W. werd gewijzigd door het enig artikel van de wet van 5 december 1963, zodanig dat het niet langer van toepassing blijft op de van goederen gescheiden vrouw. Dit bewijst a contrario dat artikel 905 alinea 1 B.W. geldig blijft voor alle gehuwde vrouwen en artikel 776 al. 1 voor alle gehuwde vrouwen behalve degenen die met scheiding van goederen gehuwd, gerechtelijk van goederen gescheiden of gescheiden van tafel en bed zijn.

Hoe de praktijk ook oordeelt, deze artikelen blijven in kontradiktie met artikel 214 B.W. en moeten afgeschaft worden.

Waar art. 934 B.W. uitdrukkelijk werd afgeschaft, blijven de artikelen 940 en 942 B.W. bestaan.¹³⁾

Art. 942 B.W. stelt minderjarigen, onbekwaamverklaarden en gehuwde vrouwen op gelijke lijn. Wij treden de mening van Vieujean bij waar hij opteert voor een stilzwijgende afschaffing, maar voor een van kracht blijven in de praktijk.¹⁴⁾

In titel V van boek III komen wij plots te staan voor art. 1388 B.W., dat de man niet alleen «hoofd» noemt, maar hem bovendien een «macht» toekent over de persoon van de vrouw. De wetgever mag in zijn voorbereidende werken blijven herhalen dat deze titel gaat hervormd worden en dat zijn bepalingen slechts tot dan in tegenspraak zijn met art. 214 B.W., de situatie die voortvloeit uit deze dualiteit is hoogst dubbelzinnig.

De man beheert niet alleen de goederen van de gemeenschap (art. 1421) maar heeft zelfs het beheer van alle persoonlijke goederen van de vrouw. (art. 1428)¹⁵⁾

Is de hervorming van 1958 dan toch een slag in het water, zoals de meerderheid van rechtsgeleerden beweren ?

Zelfs voor de in gemeenschap van goederen gehuwde vrouw is dit niet het geval.

Kijken we even naar een recent arrest van het Cassatiehof¹⁶⁾ : «Overwegen de dat sinds het in werking treden van de wet van 30 april 1958, de gehuwde vrouw, krachtens het nieuw artikel 214 van het B.W. over de VOLLEDIGE BURGERLIJKE BEKWAAMHEID beschikt, op enkele uitzonderingen na, ...

Dat nochtans, de uitwerking van deze bekwaamheid EVENTUEEL beperkt is tot de macht welke de man uit het huwelijksgoederenrecht put ; ...»

Dit arrest illustreert het huidig statuut van de gehuwde vrouw. De machtiging door de man maakte plaats voor toestemming van de man wanneer de vrouw over de aan hem voorbehouden macht wil beschikken.

De echtgenote, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, werd volledig rechtsbekwaam door de wet van 22 juni 1959. Het feit dat art. 905, 940 en 942 B.W. hiermee volledig in kontradiktie staan, bewijst dat

zij in dit geval zeker stilzwijgend zijn afgeschaft. Het is een open vraag waarom de wetgever enkel art. 776 B.W. aan dit principe heeft aangepast, terwijl aan art. 905, 940 en 942 B.W. werd voorbijgegaan.

De meeste huwelijken worden echter gesloten onder het stelsel van gemeenschap van goederen. Heeft de vrouw in dit geval geen enkele zeggingskracht op vermogensrechtelijk gebied?

Vooreerst voegde de wet van 1958 bij art. 8 de tijdelijke bepalingen in, die opgenomen werden in de art. 22bis tot en met art. 226 sexies van het B.W. Verder geeft de nieuwe formulering van art. 384 en 386 B.W. aan de vrouw het genot van de goederen van haar kinderen.¹⁰⁾

Wat de naakte eigendom¹⁷⁾ van haar persoonlijke goederen betreft, is er geen art. van Titel V Boek III dat voor haar een beperking inhoudt, behalve art. 1427 B.W., dat zich beperkt tot twee specifieke gevallen.¹⁸⁾

Het vonnis van de rechtbank van Charleroi¹⁹⁾ poneerde dat de vrouw een machtiging van de rechtbank nodig heeft om over haar naakte eigendom te beschikken. Terecht werd dit vonnis herzien door het Hof van Beroep te Brussel²⁰⁾ dat in zijn arrest duidelijk stelt: «La pleine capacité recon nue à la femme mariée par la loi du 30 avril 1958 lui permet, en régime de communauté, de disposer de la «nue propriété» de ses biens propres, sans autorisation quelconque.»

Het hof van Cassatie²¹⁾ heeft het arrest van het hof van Beroep bevestigd: «... dat aldus de echtgenote, gemeen in goederen, DIE ALLEEN HANDEL, geldig onder bezwarende titel een eigen goed kan vervreemden, maar onder voorbehoud van het genotsrecht dat aan de gemeenschap toebehoort...»

Wanneer de vrouw een verbintenis aangaat, kan zij als waarborg haar naakte eigendom laten gelden.²²⁾ Bovendien hebben haar schuldeisers een verhaal op haar naakte eigendom, en enkel daarop.²³⁾

Graag besluiten we met De Page: «On pourrait dire, en transposant un adage anglais, que le parlement peut tout faire, sauf changer une femme en homme.»²⁴⁾

Doch de wetgever kan wel de vrouw tot een volwaardige gesprekspartner van haar echtgenoot maken.

En deze stap werd gezet, hoe onvolmaakt hij ook weze!

Maggy Bertrand.

¹⁾ Art. 476 B.W.: «Het huwelijk van de minderjarige heeft van rechtswege zijn ontvoeging ten gevolge.

Ieder van de echtgenoten is van rechtswege curator over zijn minderjarige echtgenoot. Wanneer beiden minderjarig zijn, wordt de curatele geregeld overeenkomstig artikel 480.»

²⁾ Titel V Boek III: «Het huwelijkscontract en de wederzijdse rechten van echtgenoten.»

³⁾ Dr. W. Delva: «Algemene beginselen van het recht», Vol. II
G. Baeteman: «Overzicht van de wet van 30 april 1958.», R. W. 1959, 1017.

- ⁴⁾ M. Donnay : «Loi du 30 avril 1958...»
 Rec. gén. enr. et not., 1958 nr. 19.979, 257 tot 310.
- ⁵⁾ M. Dubru : «L'égalité civile des époux dans le mariage. Commentaire de la loi du 30 avril 1958.»
 Ann. not. et enr. 1958, 258 tot 312, nrs. 22, 23, 27 en 38.
- ⁶⁾ Op. cit. 1959, 302 tot 409, nrs. 66, 67 en 68.
- ⁷⁾ W. Delva : T. P. R. 1964, p. 365
 T. N. 1959, p. 81
- ⁸⁾ Tot vóór de wet van 30 april 1958, treffen wij in het B.W. art. aan als 213a : «... de vrouw (is) aan haar man gehoorzaamheid verschuldigd,» 214a : «De vrouw is verplicht met den man samen te wonen en hem overal te volgen waar hij dienstig oordeelt zijn verblijf te houden,» art. 215 : «De vrouw kan, zonder bewilliging van haar man, niet in rechte verschijnen.»
 Het zou ons te ver voeren art. per art. te bespreken van wat er in boek I, Titel V veranderd is.
- ⁹⁾ J. Rutsaert : «La destruction de la famille»
 J. T. 2 febr. 1958, p. 69-72. (vóór 30 april 1958 geschreven !)
- ¹⁰⁾ — Belgisch Staatsblad, 15 april 1965, p. 4014.
 — Prof. Gerda De Bock : «Beschouwingen naar aanleiding van de nieuwe wet op de Jeugdbescherming.»
 R. W. 1965-1966, kol. 225-236.
 — Jacques Matthijs : «De civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen in de nieuwe Wet op de Jeugdbescherming.» - T. P. R. 1965, p. 367.
- ¹¹⁾ Annales parlementaires, sénat, 1957-1958, séance du 14.11.1957, p. 27.
- ¹²⁾ J. Kirkpatrick : «La capacité et les pouvoirs des femmes mariées belges depuis les lois du 30 avril 1958 et 22 juin 1959.» J. T. 1960, 8.
 F. Laine et W. Bourgaux : «La capacité de la femme».
 Rev. prat. not., 1959, 89.
- ¹³⁾ Art. 940 al. 1 B. W. : «Die overschrijvingen geschieden op verzoek van de man, wanneer de goederen aan zijn vrouw zijn geschonken ; en indien de man deze formaliteit niet vervult, kan de vrouw ze zonder machtiging doen verrichten.»
 Art. 942 B. W. : «Minderjarigen, onbekwaamverklaarden en gehuwde vrouwen worden niet in hun recht hersteld tegen het ontbreken van aanneming of van de overschrijving van schenkingen ; behoudens hun verhaal op hun voogden of echtgenoten, indien daartoe grond bestaat, en zonder dat herstel kan plaats hebben, zelfs ingeval die voogden en echtgenoten onvermogen mochten zijn.»
- ¹⁴⁾ Dit is eveneens de mening van G. Baeteman, Vieujean, W. Bourgaux en F. Laine, die er bovendien aan toevoegen dat zij deze artikelen als stilzwijgend afgeschafte beschouwen.
 De Page en W. Delva aan de andere kant beweren dat deze art., evenals 776 en 905 B. W. hun volle kracht behouden, en als uitzonderingen op 214 moeten aanvaard worden.
- ¹⁵⁾ Art. 1421 B. W. : «De man beheert de goederen van de gemeenschap. Hij mag die goederen verkopen, vervreemden en met hypotheek bezwaren zonder medewerking van de vrouw.»
 Art. 1428 B. W. : «De man heeft het beheer van alle persoonlijke goederen van de vrouw.»
- ¹⁶⁾ Hof van Cassatie, 23 januari 1964, R. W. 1964, kol. 577.
- ¹⁷⁾ Naakte eigendom betekent hier de eigendom van een eigen goed, onder voorbehoud van het genotsrecht dat aan de gemeenschap toebehoort. In feite is de term «naakte eigendom» slecht gekozen.
- ¹⁸⁾ Art. 1427 B. W. : «De vrouw kan zichzelf of de goederen van de gemeenschap niet verbinden, zelfs om ontslag van haar man uit de gevangenis te bekomen of om, in geval van afwezigheid van de man, aan haar kinderen een stand te verschaffen, dan na daartoe door de rechter te zijn gemachtigd.»
- ¹⁹⁾ Charleroi, 17 maart 1959, Rev. Prat. Not. 1959, p. 166. Het gaat hier echter over het beschikken van naakte eigendom tijdens een instantie van echtscheiding.
- ²⁰⁾ Brussel, 23 juni 1961, Rev. Prat. Not. 1961, p. 318 met noot van F. Lainé.
 Rec. Gén. Enr. et Not., 1962, p. 12 R. C. J. B., 1962, p. 205 met noot van J. Kirkpatrick.
- ²¹⁾ Cass., 23 jan. 1964, R. W. 1964, kol. 577.
- ²²⁾ Deze opvatting vigeerde reeds lang in Frankrijk.
 ENC. Dalloz V - Femme mariée nr. 238.
 Ripert et Boulanger T 1, nr. 1820, éd. 1950.
- ²³⁾ Mechelen, 2 febr. 1960, R. W. 1959-1960, kol. 1363.
- ²⁴⁾ De Page, Droit civil, 3e uitgave.